

Punkki

Punkki eli puutiainen on parin millimetrin kokoinen tumma hämähäkkieläin, joka puree ihmistä imeäkseen verta. Punkit voivat levittää ihmisiin tarttuvaa puutiaisaivokuumetta, jänisruttoa ja borrelioosia. Ihoon kiinnittyneen puutiaisen voi poistaa itse.

Yleistä

Punkkeja esiintyy ympäri Suomen huhtikuulta marraskuulle aivan pohjoisinta Suomea lukuun ottamatta. Ne viihtyvät ruohikkoalueilla, pensakoissa, heinikoissa ja aluskasvillisuudessa. Punkin voi saada iholle myös eläinten kuljettamana. Pieni osa punkeista kantaa tauteja, kuten borrelioosia, puutiaisaivokuumetta tai jänisruttoa, jotka voivat tarttua myös ihmisiin.

Oireet

Punkin purema aiheuttaa yleensä ärsytysreaktiona 2-3 senttimetrin läpimittaisen punoituksen. Purema-alue on yleensä kivuton, mutta siinä voi esiintyä kutinaa. Harvinaisissa tapauksissa puremakohtaan ilmaantuu sinervä, aristamaton, sileäpintainen ja pehmeä kyhmy. Tätä esiintyy tavallisimmin korvanlehdessä, kivespussissa tai nännin seudussa. Punkin puremakohtaan yli kahden viikon jälkeen ilmaantuva yli 5 cm:n läpimittainen, laajentuva punoitus on merkki varhaisvaiheen borrelioosi-infektiosta. Punaisen alueen keskiosa voi vaalentua läiskän kasvaessa. Hoitamattomana punoitus häviää 2-4 viikossa, mutta voi joissain tapauksissa kestää kuukausia. Borrelioosi-infektiota hoidetaan antibioottilääkityksellä. Hoitamaton borrelioosi voi aiheuttaa moninaisia myöhäisoireita.

Ennaltaehkäisy

Punkin puremien ehkäisemiseksi kannattaa käyttää saappaita ja kääriä sukanvarret housun lahkeiden päälle ruohikossa, heinikossa tai metsässä liikkuesssa. Vaatteet on hyvä ravistella ulkoilun jälkeen kunnolla ennen sisälle siirtymistä. Pihan aluskasvillisuus kannattaa pitää lyhyenä punkkien vähentämiseksi. Punkkikarkotteiden käyttöä kannattaa harkita etenkin kotieläimille. Säännöllisesti suoritettu punkkitarkastus, niin ihmisille kuin lemmikeillekin on paikallaan erityisesti punkkialueella liikuttaessa. Puutiaisen levittämää aivokuumetta vastaan on olemassa rokote, jota suositellaan punkkialueilla asuville.

Itsehoito

Punkin poistaminen

Ihoon kiinnittynyt punkki poistetaan vetämällä se ulos ihosta tasaisella ylöspäin suuntautuvalla liikkeellä. Punkkia käsiteltäessä kannattaa käyttää suojahansikkaita tartuntojen ehkäisemiseksi. Ota punkista kiinni punkkipihdeillä tai sormilla mahdollisimman läheltä ihon pintaa. Ylöspäin vetämisen lisäksi punkkia voi kokeilla pyörittää. Vältä ravistelemista tai repimistä, ettei punkin imukärsä irtoa ja jää ihoon. Ihoon mahdollisesti jääneet punkinosat poistuvat yleensä itsestään haavaeritteen mukana.

Riski borrelioosin tarttumiseen alle vuorokauden ihoon kiinnittyneenä olleen punkin puremasta on lähes olematon.

Puhdista purema-alue punkin irrottamisen jälkeen. Voit käyttää myös iholle tarkoitettua desinfektiohuuhdetta. Hävitä poistettu punkki esimerkiksi polttamalla ja pese kädet huolellisesti saippualla ja vedellä punkin käsittelyn jälkeen.

Milloin yhteys terveydenhuollon ammattilaiseen?

Terveydenhuollon ammattilaiseen on syytä olla yhteydessä, jos

- punkkia ei saada kotikonstein poistettua.
- muutaman viikon kuluessa puremakohtaan ilmaantuu suurehko (yli 5 cm), rengasmainen, punoittava ihottuma-alue, jonka keskellä voi olla vaaleampaa ihoa.
- viikkoja punkinpureman jälkeen ilmaantuu epäselvää oireilua (kuumetta, niveloireita lihasheikkoutta, pahoinvointia tai halvausoireita).
- punkin pureman saanut on raskaana.

Aiheeseen liittyvää

- Borrelioosi (Infektiotalo)
<https://www.terveyskyla.fi/infektiotalo/infektiotaudit/borrelioosi>
- Puutiaisen (punkin) levittämät sairaudet (Terveyskirjasto.fi)
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk01183 EI TOIMI
- Borrelioosi eli Lymen tauti (Terveyskirjasto.fi)
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00063
- Video: Punkkitaudit pähkinänkuoressa (Terveyskirjasto.fi)
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=tkv00013

Yhteistyössä mukana:

DUODECIM
TERVEYSKIRJASTO

Versio 2.0 12.2.2021